

IDENTIFIOINNISTA IDENTITEETTIIN

—♦—
SIRKKA PAIKKALA

VÄITÖKSENALKAJAISITELMÄ
HELSINGIN YLIOPISTOSSA
15. TOUKOKUUTA 2004

Hugo Adolf Bernatzik, saksalainen etnologi, kertoo kirjassaan *Die Geister der gelben Blätter* salaperäisestä kansanheimosta, joka asusteli Indokiinassa Mekong- ja Menamjokien laaksoissa. Tätä kansaa kutsutaan nimellä *Phi Tong Luang* eli »keltaisten lehtien henget». Nimitys johtuu siitä, että ennen kuin eräs metsänhoitaja koh-tasi heistä muutamia vuonna 1924, tämän kansan fyysiseen olemassaoloon eivät kaikki uskoneet. Keltaisten lehtien henget liikkui-ivat äänettömästi kuin aaveet ja jättämät-tä muita jälkiä kuin kuihtuneita lehtiä kii-reisesti rakentamiinsa yöpymislaavuihin. (1938: 93.)

Tutkimusmatkoillaan Bernatzik tapasi tämän kansan jäseniä ja vaelsi heidän kansaan. Kiinnostava on hänen huomionsa heidän nimisysteemistään: keltaisten lehtien

hengillä ei ollut nimiä lainkaan, vaan he käyttivät puhuttelussa ainoastaan sukulaisuutta ilmaisevia sanoja. He sanoivat 'äiti', 'isä', 'vanhempi poika', 'tytär', 'isoisä' ja alkoivat kutsua myös Bernatzikia ja hänen vaimoaan isäksi ja äidiksi. (Bernatzik 1938: 117–118.) Ehkä niin pienessä yhteisössä ei identifiointiin tarvittukaan enempää.

YKSINIMISYYDESTÄ KAKSINIMISYYTEEN

Nimen antaminen edellyttää sen kokoista yhteisöä ja sellaista vuorovaikutusta, jossa sukulaisuudennimitykset eivät enää riitä erottamaan yksilöitä toisistaan. Aluksi yksilön identifiointiin riitti yksi nimi. Henkilönnimien tehtävänä on jo varhain ollut paitsi yksilön osoittaminen myös hänen yhteisönsä, esimerkiksi suvun, määrittäminen. Varhaiset germaanit nivoivat sukuyhteyden ilmaisemisen jo yksilönnimiin,

joissa jälkiosa toistui samana: 800-luvulla muistiinmerkityssä sankaritarinassa Hildebrandin laulu *Heribrantin* poika oli *Hiltibrant* ja hänen poikansa *Hadubrant*. — Tämän tapaista sukuyhteyden osoittamista tapaa myös ravihevosten nimissä. Esimerkiksi lapsuudenkodissani oli juoksija, jonka nimi oli *Vetoketju*. Vetoketjun isä oli *Ero-Veto* ja isoisä *Ero-Lohko*.

Kun asutus tihentyi ja samannimisyys lisääntyi, avuksi otettiin tarkentava lisänimi. Sen antoi yhteisö, joka luonnehti nimeä jonkin helposti havaittavan tunto-merkin, kuten ulkonäön, luonteenpiirteen, ammatin, isännimen, asuinpaikan tai kotiseudun mukaan. Henkilöt identifioitiin yksilöinä ja yksilöt erotettiin siten toisistaan. Lisänimi saattoi vaihtua elinaikana toiseenkin nimeen, eikä se periytynyt. Muutos oli kuitenkin tapahtunut: oli siirrytty yksinimisyydestä kaksinimisyteen, jonka yksi ilmentymä on sukunimien käyttö.

KAKSINIMISYYS SYSTEEMITEOREETTISELTA KANNALTA

Suomalainen henkilönnimikäytäntö on noudattanut osaksi eurooppalaisia ja etenkin pohjoismaisia esikuvia, mutta siinä on ollut myös omaa dynamiikkaa. Länsimaisten kulttuurien piirissä sukunimet syntyivät sukujen tarpeisiin turvaamaan omaisuuksien, virka-asemien tai muiden etuoikeuksien periytymistä. Alkuperäiset sukunimijärjestelmät — sukujen tarpeesta syntyneet — heijastivat aina vallitsevia sukujärjestelmiä, kun taas myöhemmin sukunimikäytäntöä on omaksuttu myös mallinmukaisesti.

Varhaisin eurooppalainen sukunimijärjestelmä syntyi ja romahti Rooman tuhatvuotisen valtakunnan aikana. Roomalaisajan jälkeen Euroopassa sukunimiä omaksuivat Venetsian patriisit 800-luvulla. Italiasta tapa levisi 1100-luvulta alkaen Sak-

saan ja Ranskaan aatelisten ja ylempien luokkien keskuuteen ja saavutti ajan mittaan myös Pohjoismaat ja Suomen säätyläistön. Sukunimikäytäntöä omaksuttiin eri puolilla Eurooppaa useimmiten sosiaalisen ja maantieteellisen diffuusion kautta, vaikka uusiakin sukujärjestelmiin perustuvia nimijärjestelmiä syntyi muun muassa Skotlannin klaanikulttuurin ja itäsuomalaisen kaskikulttuurin parissa. Länsi-Suomen talonpojat ja muu maalaisraivas merkittiin sen sijaan kirkonkirjoihin pitkään 1800-luvulle pelkällä etunimellä ja isännimellä eli patronymillä, ja tätä yhdistelmää voitiin tarkentaa vielä asuinpaikan eli talon ja torpan nimellä. Tuo nimi kuitenkin vaihtui sitä mukaa kuin asuinpaikkakin.

ONYYMISET TUNTOMERKIT

1800-luvulle tultaessa Suomen lisänimikäytäntöön kuului sekä selviä sukunimijärjestelmiä että lisänimijärjestelmiä, joiden nimiltä puuttui suvun osoittamista ja periytyvyyttä ilmaiseva funktio. Olen väitöskirjassani pyrkinyt pääsemään »nimien taakse» eli irrottautumaan yksittäisten nimien tarkastelusta niihin onyymisiin semanttisiin funktioihin eli tuntomerkkeihin, jotka ovat ominaisia kuhunkin lisänimijärjestelmään kuuluvalle nimelle. Näiden tuntomerkkien tarkastelun avulla olen hakenut lisävalaistusta siihen, mitkä ominaisuudet kuuluvat tai ovat kuuluneet mihinkin lisä- tai sukunimijärjestelmään, mitkä piirteet ovat eri nimijärjestelmille yhteisiä ja mitkä erottavia ja mitä sukunimikäytäntömme modernisointumisessa 1800-luvulla oikein tapahtui.

Tarkastelen tutkimuksessani myös sitä, millaisia uudennoksia ilmaantui ja millaisten prosessien kautta muutokset tapahtuivat eli miten kansalliset ihanteet ja muuttuvan yhteiskunnan tarpeet loivat uudenlaisen sukunimikäsityksen ja säätyjaosta vapaan nimijärjestelmän, joka syntyi palvelemaan

toisaalta yhteiskuntaa, toisaalta yksilöityviä ja itsenäistyviä kansalaisia. Tarkastelen josain määrin myös sitä, millä tavoin 1800-luvulla tapahtunut kehitys rinnastuu ensimmäiseen, vuonna 1920 säädettyyn sukunimilakiimme, sekä lain määrittämää tulkintaa kotimaisesta nimikäytännöstä.

Henkilönnimistön tutkimuksessa on onyymisiä semanttisia tuntomerkkejä tarkastellut slovakialainen professori Vincent Blanár, jolta sain nimistöntutkijain kongresseissa Helsingissä 1990 ja Trierissä 1993 ensimmäiset herätteeni tämän näkökulman huomioon ottamiseen. Hänen mukaansa henkilönnimissä on erotettava lingvistinen ja onomastinen status. Slovakialaisessa virallisessa henkilönnimistössä Blanár on erottanut muun muassa sellaisia metaonomastisia eli semanttisia tuntomerkkejä kuin periytyvyys, sukulaisuussuhteen ja sukupuolen ilmaiseminen, nimen hallinnollinen vakiintuminen ja niin edelleen.

Nämä kaikki tuntomerkit eivät välttämättä näy suoraan itse nimessä, mutta kun tiedämme, mihin järjestelmään nimi kuuluu, tunnistamme ne oitis. Jos esimerkiksi tiedämme, että *Mattila* on sukunimi, oletamme, että se on saatu edellisiltä polvilta, kulkee mukana myös asuinpaikkaa vaihdettaessa ja periytyy jälkeläisille. Luotamme siihen, että se toimii pysyvänä tunnisteena myös virallisissa asiointitilanteissa. Talonnimellä *Mattila* ei sen sijaan näitä kaikkia ominaisuuksia ole. Länsi-Suomen maalaisraivas käytti sukunimien puuttuessa talonnimiä lisäniminä 1800-luvulle asti. Talonnimet olivat tällöin eräänlaisia osoitenimiä, tarkenteita, sillä ne vaihtuivat uuden asuinpaikan myötä eikä niitä merkitty kaikille.

SUOMALAISET LISÄ- JA SUKUNIMISYSTEEMIT

Olen tarkastellut suomalaista lisä- ja sukunimikäytäntöä systeemiteoreettisesti järjes-

telmänä, jonka eri komponentteja tutkimusajanjaksoni alussa eli 1800-luvun puolimaissa olivat vuosisatojen mittaan syntyneet erilaiset, säätyjakoisen yhteiskunnan mukaiset lisänimijärjestelmät, kuten esimerkiksi aatelis-, oppineisto-, porvaris-, sotilas- ja käsityöläisnimet. Tämän kaksinimijärjestelmän kehityksessä ovat voimakkaita kulttuurisen mukautumisen aikoja olleet ruotsalaistamistendenssi 1600- ja erityisesti 1700-luvulla, suomalaisuuden nousu ja kansallisromantiikan vaikutus, kielitaistelu sekä kansalaisyhteiskunnan synty 1800-luvulla, sittemmin nimien suomalaistaminen 1900-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä ja 1930-luvulla sekä 1940-luvulla siirtokarjalaisten ja 1990-luvulla inkeriläisten paluumuuttajien sukunimien sopeuttaminen uuden asuinympäristön normeihin.

1800-luvun jälkipuoliskolla ja 1900-luvun alussa tapahtuneessa suomalaisen sukunimistön kehittämisessä moderniksi järjestelmäksi voi nähdä kaksi toisiaan täydentävää onomastista ilmiötä. Huomattavampi näistä oli uuden nimisysteemin eli uudenlaisen, varsinaisen sukunimityypin eli *Virtanen*-tyypin ilmaantuminen — tähän tyyppiin kuuluu muitakin samaan aikaan Länsi-Suomessa syntyneitä *nen*-loppuisia sukunimiä, kuten *Koskinen*, *Lahtinen*, *Nieminen*, *Mäkinen* ja niin edelleen. Samaan aikaan joidenkin vanhojen nimisysteemien, kuten talonnimien, ruotsinkielisten patronyymien sekä käsityöläis-, sotilas- ja muiden kuin suomenkielisten lisänimien, funktio laajentui sukunimen tehtävään. Prosessin kuluessa uudet systeemit ja vanhat suku- ja lisänimisysteemit sulautuivat yhdeksi järjestelmäksi, jota kutsun modernin sukunimikäsitteilyn mukaiseksi järjestelmäksi. Se ei ollut vain erilaisten nimiainesten kooste, vaan sen käyttönormistoon sulautui edeltävien nimijärjestelmien ominaisuuksia ja niiden ulkopuo-

listen — lähinnä yhteiskunnallisten — järjestelmien sanelemia piirteitä.

NIMISYSTEEMIEN OMINAISPIIRTEET

Olen erottanut — Blanária soveltaen — suomalaisista lisä- ja sukunimijärjestelmistä erilaisia onyymisia tuntomerkkejä, jotka toteutuivat tai jäivät toteutumatta meillä käytössä olleissa nimijärjestelmissä. Eri järjestelmiksi olen katsonut henkilökohtaiset liikanimet, patronyymit, talonnimet lisäniminä, sotilasnimet, käsityöläis- ja tehtaalaisnimet, porvaris- ja oppineistonimet, aatelisnimet, vanhat itäsuomalaiset sukunimet, 1800-luvun lopun muutosvaiheessa vallinneen sukunimikäsitteen sekä modernin sukunimijärjestelmän ja käsityksen sellaisena kuin se kirjattiin vuoden 1920 sukunimilakiin.

Nimijärjestelmistä seuloontui näkyviin esimerkiksi seuraavia ominaisuuksia: nimen periytyminen sukupolvelta toiselle, naimattomien sisarusten samannimisyyden, puolisoitten samannimisyyden, aviosäädyn näkyminen nimestä, naisten oikeus valita uudisnimi, nimen yksilöllisyys, nimi ammatin, kotipaikan, säädyn, yhteiskunnallisen aseman, uskonnon, äidinkielen, kansallisuuden ja aviottoman syntyperän ilmaisijana, nimen virallisuus, nimen vaihtamisen mahdollisuus ja nimen sopimattomuuden tai loukkaavuuden välttäminen.

Nimijärjestelmien sisäistä dynamiikkaa vertailemalla voi havaita, että moderni järjestelmä sai eniten mallia porvaris- ja oppineistonimien sukunimikäytännöstä, itäsuomalaisesta sukunimikäytännöstä ja aatelisnimistöistä. Näistä juuri aatelisnimikäytäntöä ja itäsuomalaista sukunimikäytäntöä voikin Suomessa pitää historiallisesti ainoina sukujärjestelmään palautuvina sukunimijärjestelminä. Aateliset velvoitettiin Ruotsi-Suomessa sukunimien käyttöön vii-

meistään vuoden 1626 ritarihuonejärjestyksen yhteydessä, ja itäsuomalaisten erä- ja kaskitalonpoikien sukunimien voi nähdä periytyvän säännönmukaisesti polvesta toiseen jo Savon vanhimmissa verokirjoissa 1540-luvulta alkaen. Varhaisimpien itäsuomalaisten sukunimien voi katsoa olevan jo keskiaikaista perua.

Itäsuomalaiseen sukunimijärjestelmään kuuluvien sukunimien keskeisimpiä tuntomerkkejä olivat nimen periytyminen sukupolvesta toiseen, sisarusten samannimisyyden, nimien omakielisyys, säädyn ilmaiseminen, nimien kirjaaminen hallinnollisiin asiakirjoihin, sukunimen kollektiivisesta ominaisuudesta johtuva päänimien luonteisuus etunimeen verrattuna, naisten tapa säilyttää oma sukunimensä myös avioituttuaan ja pitkään myös sukupuolen näkyminen nimestä: Savossa Karhun tyttärestä tuli *Karhutar*, Ikosen tyttärestä *Iotar*. Aatelisten nimet taas olivat muun kuin suomenkielisiä, ja uuden aatelissuvun nimi hyväksyttiin aateloinnin yhteydessä. Molemmissa ryhmissä lisänimeä kutsuttiin varhain *sukunimeksi*.

Porvaris- ja oppineistosukunimet korostivat enemmän yksilöllisyyttä kuin muiden nimijärjestelmien nimet, ja tämä piirre siirtyi moderniinkin sukunimikäsitteeseen. Muiden yhteiskuntakerrosten nimijärjestelmät oli omaksuttu mallinmukaisesti tai niiden nimet olivat luonteeltaan vain tarkentavia. Vähiten modernia sukunimikäsitettä vastasivat patronyymit ja matronyymit, nuo *Matin-* tai *Liisanpojat* tai *-tyttäret* sekä henkilökohtaiset liikanimet.

1800-LUVUN LOPUN SUKUNIMIKÄSITYS JA ENSIMMÄINEN SUKUNIMILAKI

1800-luvun puolimaista alkanut Länsi-Suomen sukunimistymiskehitys ja koko yleisen ja yhtäläisen sukunimikäsitteen muotou-

tuminen aiheuttivat melkoisen mullistuksen koko kaksinimisyyskenttään. Länsi-Suomen maalaisrahvaan keskuudessa ei sukunimikäytännöstä voinut sitä ennen puhua jos siksi, että koko sana *sukunimi* oli tälle väestönosalle tuntematon. Tottuneena vaihtuviin talonnimi-lisänimiin ja kirkonkirjoihin merkittyihin patronymisiin tarkenteisiin se käytti nimitystä *liikanimi* ja pitikin näitä nimiä »jonakin liikana», ei varsinaisina sukuniminä. Kansallisen herätyksen, yhteiskunnallisen kehityksen ja kansalaisjärjestäytymisen ottaessa ensi askeleitaan saattoi Edvin Avellan kirjoittaa *Satakunta*-lehdessä 23.3.1887:

Mitä enemmän siwistys kasvaa ja yhteiskunnalliset olot kehittyvät, sitä enemmän joka mies uudestaan astuu esiin itsenäisenä kansakunnallisena yksilönä, jolla tämän kansakunnallisen yksilöisyyden ulkonaisena merkinä tarvitsee olla oma omituinen sukunimikin. Ja tätä vaatii myöskin kaswawa liike ja sitä seuraawa keskuus kansakunnan jäsenten välillä. Se aika ei sentähden woi olla kaukana, milloin asiain pakko panee niitäkin kansaluokkia, jotka tätä nykyä owat sukunimiä wailla, warsinaisia liikanimiä itsellensä hankkimaan.

Sukunimettömät loivat tietoisesti uusia nimiä, *Virtasia*, *Niemisiä*, *Koskisia*, *Aaltosia*, *Saarisia*, *Lahtisia*, *Lehtisiä*. Niitä ei ollut aiemmilla sukupolvilla ollut, niitä ei peritty, mutta ne tarkoitettiin heti syntymästään periytyviksi, ne aiottiin tarkoituksella sukunimiksi, uusien alkavien sukujen nimiksi siitäkin huolimatta, että sisarukset saattoivat ottaa itselleen eri nimiä. Uutta oli myös se, että naiset saattoivat luoda itselleen oman sukunimen. Uudet nimet luotiin tietoisesti suomenkielisiksi, osoittamaan kieltä ja kansallisuutta. Tämä merkitsi varsinkin 1900-luvun alkupuolella ennestään ruotsin- tai muunkielisten nimien näyttävää

suomalaistamista. Ruotsinkielisellä taholla uudissukunimen roolin saivat pitkälti *son*-loppuiset patronyymit.

Rinnakkaisnimisyyttä kuitenkin esiintyi vielä. Viranomaisissa saatettiin käyttää vaihdellen esimerkiksi talon tai torpan nimeä ja vaikkapa käsityöläis- tai sotilasnimeä. Nimen vaihtumisesta ei tarvinnut eikä aina välitetty ilmoittaa. Nimillä ei ollut myöskään suojaa aatelisnimiä lukuun ottamatta, ja moni päätyikin uudisnimien valinnassa samaan nimeen kuin naapurinsa. Koska uuden nimen saattoi valita itse tai sen antoi pappi tai opettaja, loukkaavia nimiä ei juuri syntynyt. Matronyymien eli *Liisan*- ja *Maijanpoikien* ja *-tyttärien* poistuttua käytöstä avioton syntyperä ei enää näkynyt suoraan nimestä. Yleinen sukunimien omaksuminen oli myös merkittävä askel säätyrajoituksen poistamiseksi, sillä *Järvisiä* ja *Niemisiä* voitiin omaksua sukunimiksi yhteiskuntaluokasta riippumatta. Tämä niin sanottu *Virtanen*-tyyppi oli ensimmäinen selvästi säätyjaosta riippumaton nimi-järjestelmä.

Vuonna 1920 säädetty ensimmäinen sukunimilaki asetuksineen vakiinnutti käyttöön sanan *sukunimi*, josta tuli näin valtakunnallisesti yhteistä omaisuutta. Laki määräsi sukunimet pakollisiksi kaikille ja sukunimettömät ottamaan nimen. Vaimolle se antoi oikeuden aviomiehen nimeen, mutta ei siihen vielä pakottanut. Se määräsi nimen periytymään polvesta toiseen, sisarukset käyttämään samaa nimeä, kielsi ottamasta kielenvastaista tai sopimatonta nimeä, teki nimen muuttamisesta luvanvaraista, sääti nimen vaihtamisesta ilmoittamisesta ja nimen virallisesta rekisteröimisestä ja määräsi sukunimen ainoaksi viralliseksi lisänimeksi ja päänimeksi etunimeen verrattuna. Patronyymejä ja matronyymejä ei juuri tulkittu sukunimiksi, mutta ne pääsivät virallisesti etunimiksi vuoden 1945 etunimilain myötä, vaikka ne his-

toriallisesti eivät koskaan olleet etunimiä olleet.

KOTIMAINEN NIMIKÄYTÄNTÖ VUONNA 2004

Suomen nykyinen nimilaki on paljolti samankaltainen kuin sen ensimmäinen edeltäjä. Sukunimi on edelleen kaikille pakollinen — jopa niin, että sellaisillekin maahanmuuttajille merkitään sukunimi, joilla se ei omaan kulttuuriin kuulu — ja patronyymit merkitään etunimiksi.

Vuoden 1985 nimilaissa toteutui mullistus, joka takasi molemmille puolisoille paitsi mahdollisuuden säilyttää oma sukunimensä myös ottaa kaksiosainen avionimi tai jommankumman puolison nimi yhteiseksi sukunimeksi. Oman nimen säilyttämisen mahdollisuus on ollut aiemmissakin sukunimijärjestelmissämme, vahvimmin vanhassa itäsuomalaisessa ja aatelinimis- tössä. Tältä osin on siis pitkälti palattu vanhaan kotimaiseen nimikäytäntöön.

Nykyinen kotimainen nimikäytäntö — lukuun ottamatta maahanmuuttajien nimitystä — eroaa vain vähän vuoden 1920 sukunimilain määrittelemästä käytännöstä ja 1800-luvun lopulla omaksutusta modernista sukunimikäsituksesta. Itse asiassa 1800-luvun lopulla syntynyt uudenaikainen sukunimikäsitys poikkeaa enemmän sitä edeltäneistä nimikäytännöistä kuin nykyisestä. Siksi viranomaisten tulisi nimenvaihdoksia käsitellessään ottaa huomioon, mitä kotimainen nimikäytäntö tarkoittaa. Sillä on historialliset juurensa, mutta käytäntö ei ole ollut muuttumaton, vaan monet piirteet ovat syntyneet vasta ensimmäistä sukunimilakia säädettäessä tai sitä edeltäneinä vuosikymmeninä. Puolitoistasataa vuotta sitten käytäntö poikkesi nykyisestä.

Esimerkiksi nykyisessä viranomaismenettelyssä on hyväksytty tapa, että nimensä muuttaja voi valita kenen tahansa

esivanhempansa nimen taaksepäin viiden-teen polveen saakka. Näillä isovanhemmillä on voinut olla useitakin lisänimiä, joilla on ollut tiettyyn aikaan, paikkaan tai yhteiskunnalliseen rooliin liittyvät tehtävänsä. Jos annetaan takautuva mahdollisuus muuttaa nimihistorian kulkua — varsinkin jos palataan eri nimijärjestelmien aikakaudelle — rikotaan näiden järjestelmien sääntöjä ja silloista kotimaista nimikäytäntöä. Tällöinhän nimeä saatetaan hakea sukunimijärjestelmiin kuulumattomastakin lisänimistöstä. Kun otetaan nimi, joka ei aiemman nimikäytännön mukaan voisi nimervalitsijalle kuulua, hämärretään nimiin liittyviä kulttuurihistoriallisia viestejä.

Kollektiivisista, yhteisyyttä ilmaisevista sukujen nimistä ollaan siirtymässä individuaaliseen suuntaan, identiteetin etsimiseen. Ollaanko kulkemassa kohti sellaista kaksinimisyttä, jossa identifiointi tapahtuu etunimen lisäksi lisänimellä, joka ei enää välttämättä viittaa sukuun? Käykö sana *sukunimi* tarpeettomaksi? Tornionlaaksolainen Marita Lantto koki kysymyksen omakohtaisesti muutettuaan Göteborgiin (Lantto 2002):

Kattoo vaikkapa sukunimeä. Täälä etelässä ei sukunimi sano mithään, jos ei kuulu johonki vanhhaan tunnethuun perheeseen joka oon tuttu elinkeinoelämässä, jyritykissä eli semmosessa. Esielhään tavallisesti vain etunimellä, se riittää. — .

Sanassa *efternamn* ei ole minkhäänlaista liittymää mihinkhään histuurihaan eli tausthaan. Aivan niinko sukunimi itte, *Lantto* ei sano mithään kuka olen ja mistä tulen Göteborgissa. Sana *sukunimi* meänkielelä merkittee enämpi niinko itte suvun nimi tekkee. Se ei anna yksisthään taustatietoa ko merkittee tuntemista ja yhtheisyttäki, juuria ja kotiaki. Sana *efternamn* antaa kajjun nimettömyyestä joka ei milhään katoa ko kuulee nimen. ■

▷

LÄHTEET

BERNATZIK, HUGO ADOLF 1938: *Die Geister der gelben Blätter. Forschungsreisen in Hinterindien*. München: Verlag F. Bruckmann.

LANTTO, MARITA 2002: Tornionlaaksolainen Göteborgissa. – *METaviisi* 1/2002.

SIRKKA PAIKKALA *Se tavallinen Virtanen. Suomalaisen sukunimikäytännön modernisointuminen 1850-luvulta vuoteen 1921*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 959. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 2004.

Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Sörnäisten rantatie 25, 00500 Helsinki
Sähköposti: *sirkka.paikkala@kotus.fi*